

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาศึกษาเพื่อให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถ มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เพราะการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาที่ต่อเนื่องจากระดับประถมศึกษา และเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาระดับสูงขึ้นไปด้วย ดังนั้น แผนพัฒนาการศึกษาในช่วงที่ผ่านมาตั้งแต่แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 1 จึงมุ่งขยายโรงเรียนมัธยมศึกษาออกไปให้กว้างขวางและทั่วถึง และมีการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา โดยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นระยะ ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม เพราะนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาในระดับนี้จัดได้ว่าเป็นกำลังคนระดับกลางที่มีประสิทธิภาพและเป็นกำลังของชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2530) ดังที่ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2511) ได้ให้ความเห็นว่า การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาจะให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจกับประเทศในอัตราสูง คุณภาพของประชากรและกำลังคนของประเทศจะเจริญหรือทรุดลง ขึ้นอยู่กับคุณภาพของการมัธยมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนต่าง ๆ ในระดับมัธยมศึกษาจึงเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องคำนึงถึง จากประสบการณ์การสอนในระดับมัธยมศึกษาของผู้วิจัย พบว่าโรงเรียนมัศึกษามีคุณภาพแตกต่างกันมาก และจากผลการประเมินสภาพการจัดการศึกษาและการประเมินแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 5 (2525-2529) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530) ซึ่งได้วิเคราะห์สภาพการมัธยมศึกษาทั้งระบบ โดยพิจารณาจากปัจจัยในการจัดมัธยมศึกษา กระบวนการจัดมัธยมศึกษา และผลการจัดมัธยมศึกษา พบว่ามีความแตกต่างกันในด้านพื้นฐานของตัวนักเรียนเอง คุณภาพของปัจจัยและกระบวนการภายในโรงเรียนซึ่งมีผลทำให้ผลผลิตของการจัดการศึกษามีคุณภาพที่แตกต่างกันมากยิ่งกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากนักเรียนซึ่งมีพื้นฐานต่างกันอยู่แล้วได้รับสภาพของปัจจัยและกระบวนการในโรงเรียนที่แตกต่างกัน ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และการเปลี่ยนแปลงวิธีการวัดผลนักเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ให้แต่ละโรงเรียนจัดดำเนินการทดสอบและการประเมินผลการเรียนของนักเรียนเอง ทำให้คุณภาพการศึกษาแตกต่างกันออกไปตามโรงเรียน จังหวัด เขตการ

ศึกษา และภูมิภาค (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2530)

คุณภาพการศึกษาที่แตกต่างกันในโรงเรียนมัธยมศึกษา สามารถวัดได้จากคะแนนสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนที่ได้จากแบบวัดความสามารถทั่วไป การคิดและแก้ปัญหา คุณลักษณะทั่วไป คุณลักษณะเพื่อพัฒนาอาชีพ คุณลักษณะเพื่อพัฒนาสังคม ซึ่งกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทดสอบนักเรียนในแต่ละโรงเรียน คะแนนสัมฤทธิ์ผลดังกล่าวจะเป็นตัวแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวทางการศึกษา นักจิตวิทยา นักการศึกษา และนักสังคมวิทยาการศึกษา จึงถือเป็นหน้าที่สำคัญที่จะค้นคว้าหาความรู้ในเรื่องดังกล่าว เพื่อให้ นักเรียนมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงสุด การศึกษาค้นคว้าในระยะแรก ๆ นักวิจัยทางการศึกษามักศึกษาถึงอิทธิพลที่มีต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ซึ่งมาจากองค์ประกอบทางด้านสติปัญญา เช่น ความถนัดทางด้านภาษา ความสามารถทางการคำนวณ ความสามารถ ทางสมองทั่ว ๆ ไป และอื่น ๆ ต่อมาในระยะหลัง ๆ จึงมุ่งศึกษาองค์ประกอบอื่นนอกเหนือจากสติปัญญา (Khan, 1969 : 216-221 อ้างใน ชูชาติ บุญศรีสวัสดิ์, 2529) ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่มีส่วนส่งเสริมความสามารถในการเรียน หรือสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อความสามารถทางการเรียนของนักเรียน

จากคุณภาพการศึกษาซึ่งวัดได้จากสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่แตกต่างกัน น่าจะมีสาเหตุมาจากองค์ประกอบทางด้านบรรยากาศในโรงเรียนหรือสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะของสภาพแวดล้อมทั้งหมดภายในโรงเรียน โดยแบ่งเป็นมิติของสภาพแวดล้อมได้ 2 มิติใหญ่ คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพและวัสดุอุปกรณ์ในโรงเรียน กับสภาพแวดล้อมทางสังคมในโรงเรียน (Tagiuri, 1968) สำหรับในการศึกษาค้นคว้านี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญในเรื่องสภาพแวดล้อมทางสังคมของโรงเรียน ในฐานะที่เป็นกลไกหนึ่งอันจะนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียน โดยมีประเด็นที่ต้องการค้นหา ก็คือ ความแตกต่างในเรื่องสภาพแวดล้อมทางสังคมของแต่ละโรงเรียนมีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนอย่างไร ทั้งนี้เพราะเรื่องสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนที่แตกต่างกันในแต่ละโรงเรียน เป็นเรื่องสำคัญที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติให้ความสำคัญ เพื่อต้องการยกระดับคุณภาพทางการศึกษาของโรงเรียนที่ต่ำกว่า โดยพยายามปรับสภาพต่าง ๆ ไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำกัน เพื่อที่จะยกระดับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น และมีความทัดเทียมกันทั้งในส่วนบุคคลและระหว่างสถานศึกษา เพื่อให้นักเรียนเฝ้ายหน้าไปด้วยความรู้ ความคิด ทักษะปฏิบัติ ค่านิยมที่ต่ออย่างสมดุลย์ เป็นไปตามความมุ่งหมายของหลักสูตร จากลักษณะความแตกต่างทางด้านคุณภาพทางการศึกษาของ

โรงเรียนต่าง ๆ การที่จะแก้ไขปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีในโรงเรียน เช่น พื้นที่โรงเรียน พื้นที่ห้องสมุด สนามกีฬา เครื่องฉายสไลด์ วิทยุเทป เครื่องรับโทรทัศน์ จำนวนหนังสือในห้องสมุด เป็นต้น ตัวแปรเหล่านี้ถ้าพิจารณาเดิน ๆ จะเห็นว่าถ้าจะปรับปรุงคุณภาพการศึกษาก็ทำได้ง่าย ๆ โดยการเพิ่มวัสดุอุปกรณ์ดังกล่าว ให้แก่โรงเรียนที่คุณภาพด้อย แต่ความเป็นจริงแล้วสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่จะแก้ปัญหาได้โดยตรง หากแต่เป็นตัวชี้ให้เห็นบางสิ่งบางอย่างที่เกี่ยวข้อง และที่เกี่ยวเนื่องกันอย่างมากระยะ คือ ขนาดโรงเรียน และสภาพชุมชนที่ โรงเรียนตั้งอยู่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2531) และจากการศึกษาของ Coleman et. al., (1966) ยังพบว่าตัวแปรที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพและวัสดุ อุปกรณ์มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น สิ่งสำคัญที่เราควรจะศึกษา ก็คือ ประสิทธิภาพการเรียนรู้อะไรและแบบแผนการปฏิบัติงานที่เขารับภายในโรงเรียน ดังนั้น ความสนใจจึงมุ่งมาที่สภาพแวดล้อมทางสังคมมากกว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียน

จากการศึกษาสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีผลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งแต่ละโรงเรียนจะมีสภาพเฉพาะของตนเอง อันประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญ 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยทางด้านการจัดระเบียบสังคม (social organization) ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะเกี่ยวกับการจัดระบบองค์กร การจัดการภายในโรงเรียนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการเรียนการสอนของโรงเรียน อันได้แก่ การบริหาร การให้บริการนักเรียน การจัดกิจกรรมนักเรียน ปัจจัยทางด้านบริบททางสังคม (social context) ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะของนักเรียนและครูในโรงเรียน และปัจจัยทางด้านบรรยากาศทางสังคม (social climate) ซึ่งหมายถึงลักษณะรวมของทัศนคติ ความเชื่อ บรรทัดฐาน และการคาดหวังของบุคคลต่าง ๆ ซึ่งเป็นสมาชิกในโรงเรียน ที่สำคัญก็คือ นักเรียนและครู และปัจจัยทั้ง 3 ดังกล่าวนี้อาจมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (Brookover and Erickson, 1975 : 359)

จากการศึกษาของ Wilson (1959, 1967) พบว่าบริบททางสังคม ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะทางด้านองค์ประกอบของนักเรียน โดยเฉพาะในด้านสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่จะมีผลต่อสัมฤทธิ์ผลของโรงเรียน และนิสิตทางการศึกษาของนักเรียนในโรงเรียน นอกจากนั้น Bargen และ Walberg (อ้างใน Boocock, 1980 : 201) ศึกษาพบว่าคุณลักษณะของครูในเชิงคุณภาพมีผลต่อการเรียนการสอน อันจะส่งผลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนต่อไป นอกจากนั้น Coleman et. al., (1966) ในเรื่อง Equality of Educational Opportunity ได้อธิบายถึงอิทธิพลของโรงเรียนที่มีต่อสัมฤทธิ์ผลทางการ

เรียนของนักเรียนบางกลุ่มได้ดีกว่าบางกลุ่ม คือ อธิบายได้ดีในกลุ่มเด็กที่เป็นชนกลุ่มน้อย หรือ ผู้ที่เสียเปรียบทางสังคม และจากการศึกษาของ McDill et. al., (1967) พบว่า บรรยากาศทางสังคมหรือทางค่านิยมของโรงเรียนมีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน โดยควบคุมคุณลักษณะทางด้านปัจเจกบุคคลของนักเรียน และในการศึกษาของ Alexander and Simons (1975 : 3-4) พบว่าสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนได้รับอิทธิพลมาจากองค์ประกอบของลักษณะส่วนบุคคล และภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม องค์ประกอบที่เกี่ยวกับโรงเรียนและ องค์ประกอบที่เกี่ยวกับกลุ่มเพื่อนและอื่น ๆ

จากข้อเท็จจริงที่กล่าวมานี้จึงเป็นไปได้ว่า สภาพแวดล้อมทางสังคมของโรงเรียนในด้านการจัดระเบียบทางสังคม บริบททางสังคม และบรรยากาศทางสังคม น่าจะมีผลกระทบต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนโดยตรง เพราะเด็กจะถูกขัดเกลาจากสังคมโรงเรียนโดยผ่านการเรียนรู้สภาพแวดล้อม ซึ่งหมายถึงลักษณะทางสังคมของโรงเรียน อันแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของนักเรียนกับบุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่น ๆ โดยมีบุคคลนัยสำคัญในโรงเรียน คือ ครู และกลุ่มเพื่อน เราสามารถสรุปได้ว่า ซึ่งมีการรับรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางสังคมของโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยการจัดระเบียบทางสังคมที่ส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการและลักษณะนิสัยที่ดีของนักเรียน มีบริบททางสังคมอันหมายถึง คุณลักษณะของนักเรียนและครู และที่สำคัญคือ มีบรรยากาศทางสังคม ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และครู และกลุ่มเพื่อนที่จะมีผลกระทบต่อการเรียนการสอนว่าเป็นไปในเชิงบวกมากเท่าใด ปัจจัยดังกล่าว น่าจะมีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนมากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของทั้งนักเรียนและครู เพราะครูคือผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในกระบวนการเรียนการสอน ความคิด ความเชื่อ ตลอดจนพฤติกรรมกรรมการแสดงออกของครูจะมีผลต่อการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง (อัตตะ) ของนักเรียน ดังนั้น การที่จะได้ทราบถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมของโรงเรียนมัธยมศึกษาว่ามีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนมากน้อยเพียงใด ปัจจัยใดมีอิทธิพลมากที่สุด จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการวางแผนเพื่อพัฒนาโรงเรียนและนักเรียนมัธยมศึกษาให้มีสัมฤทธิ์ผลสูงขึ้นต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดระเบียบทางสังคม บริบททางสังคม บรรยากาศทางสังคมของโรงเรียนกับสัมฤทธิ์ผลของโรงเรียน

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงระดับความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ของปัจจัยทางด้านการจัดระเบียบทางสังคม บริบททางสังคม บรรยากาศทางสังคมของโรงเรียน กับสัมฤทธิ์ผลของโรงเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางสังคมทางด้านใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผลของโรงเรียน และสัมพันธ์กันในระดับใด ตลอดจนมีความสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างไร
2. เป็นแนวทางให้ครู อาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องในวงการศึกษานำไปพัฒนา เพื่อยกระดับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียน
3. เป็นแนวทางให้ผู้สนใจทำการศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับด้านนี้ต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

ประชากรที่นำมาศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนและผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 จำนวน 31 โรงเรียนดังนี้ โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย โรงเรียนพลเงินวิทยาคม โรงเรียนราชินีบูรณะ โรงเรียนจิวรานุภูมิรังสฤษดิ์ โรงเรียนเพิ่มวิทยา โรงเรียนบางเลนวิทยา โรงเรียนบางหลวงวิทยา โรงเรียนวัดไร่ทิงวิทยา โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชน์บวรนิเวศศาลายา โรงเรียนรัตนาคิเบสร์ โรงเรียนสตรีรัตนบุรี โรงเรียนวัดนโศตศรีบุญญาคม โรงเรียนบางใหญ่ โรงเรียนนนทภีประชาอุปถัมภ์ โรงเรียนปทุมธานีรัตนบุรีบำรุง โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม โรงเรียนชัยบุรี โรงเรียนลำลูกกา โรงเรียนชัยสิทธิ์वासินันต์สายบำรุง โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ โรงเรียนเป็ริงวิสุทธิธานีดี โรงเรียนพลเจษฎวิทยา โรงเรียนบางแก้วประชารังสรรค์ โรงเรียนวัดทรงธรรม โรงเรียนบางหัวเสือบุญจ่มเนียมเนิล โรงเรียนโอมนาคราชสวาทยานนท์ โรงเรียนเกตุมวดีชัยวรคุณวิทยา โรงเรียนสมุทรสาครบูรณะ โรงเรียนสมุทรสาครวิทยาลัย โรงเรียนกุศลวิทยา โรงเรียนวัดธรรมจริยาภิรมย์

หมายเหตุ โรงเรียนพลเจษฎวิทยาเป็นโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาในส่วนกลาง แต่ตั้งอยู่ในเขตการศึกษา 1 ซึ่งผู้วิจัยใช้ในการศึกษาค้นคว้าด้วย